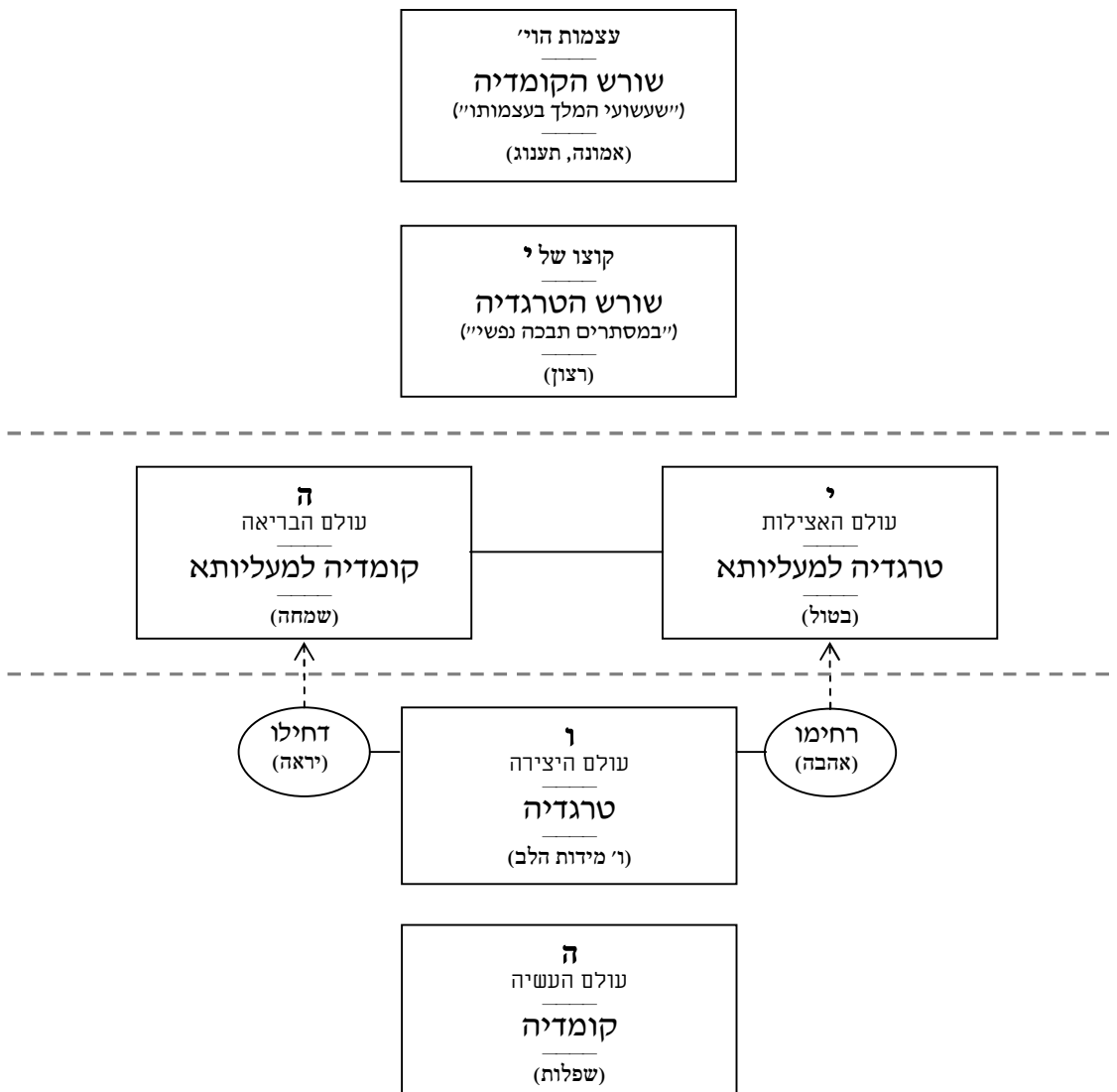

תיקון הטרגדיה והקומדיה

דף השלמה לשיעור ג' בסדרת "יהדות ותרבות יון ממבט חדש"

להוסיף: יש סולם כדלקמן:

י	דחילו	ירא בשת
ה	רחימו	אהבה רבה בתענוגים
ו	רחימו	אהבת עולם
ה	דחילו	יראת המלכות

לשם כך יש להראות למטה (אולי להחליף מקומדיה וטרגדיה לאישיות קומית ואישיות טרגית) שלאישיות הטרגית המתוקנת יש אהבת עולם אך למקולקלת יש אהבה עצמית; ואילו לאישיות הקומית המתוקנת יש יראת המלכות אך למקולקלת יש יראת עונש.

אולי להוסיף בצד, מחוץ לתרשים, טור שבו יש גיבור טרגי-אהבה עצמית ההופך לאישיות טרגית שלה אהבת עולם; וגיבור קומי-יראת עונש ההופך לאישיות הקומית-יראת המלכות. אחרי זה אפשר לראות שכשהרגשות עולים הם מתהפכים – הרחימו תתאה הופך לדחילו עילאה והדחילו הופך לרחימו עילאה. הגיבור הקומי הוא פחדן אך למעלה אוהב ושמח, הגיבור הטרגי מלא אהבה (לעולם או לעצמו) אך למעלה הוא ירא בשת.

ביאור

נתבונן מלמטה למעלה. ארבע אותיות שם הוי' הם בדמות אדם: י-ה כנגד ה'ראש', ("הנסתרת להוי' אלקיננו"), ו-ה כנגד ה'גוף' ("הנגלת לנו ולבנינו") וכן מקבילים לארבע עולמות אבי"ע. על עמלק נאמר "כי יד על כס י-ה מלחמה לה' בעמלק מדר זר" – ראשית גוים עמלק מולק הראש מהגוף ומפריד בין שני החלקים. זה מתבטא באוה"ע בראש ללא גוף או בגוף ללא ראש. טרגדיה וקומדיה הם דוגמא לגוף ללא ראש, ו-ה כאשר מנותקים משורשם. הגיבור הקומי שייך לעולם העשיה, אישיות מעשית, מהווה את קליפת השפלות; הגיבור הטרגי שייך לעולם היצירה, אישיות יצרית-יצירתית, קליפת ו' המידות הרגשיות. שני הרגשות העיקריים מבין המידות הם אהבה ויראה או רחימו ודחילו, כנגד יד ימין ויד שמאל. רחימו ודחילו היינו חמלה ופחד אצל אריסטו, הרגשות המתעוררות נוכח הגיבור הטרגי. רחימו-רחמים-חמלה (כולם משער 'חס') מבטאים הזדהות עם הגיבור הטרגי (בחינת "ימין מקרבת"), דחילו-יראה-פחד מבטאים רתיעה ממנו (בחינת "שמאל דוחה"), ונובעים מהזדהות עם הגיבור הקומי (קו שמאל קשור ב-ה תתאה ועולה מלמטה למעלה).

במצבם המתוקן זרועות הנפש דחילו ורחימו מתפקדים כ"תרין גדפין", שתי כנפיים המופנות כלפי שמיא ומרוממות את הנפש מעלה. ללא אמונה בנסתרות מכלים כחות אלו על האדמה. כך עושה הקתרטסיס: מלבה רגשות אלו במצב צבירתם הארצי ומטהר אותם. פעולה זו 'שורפת' את כנפי הנפש ובמקום להתעלות צוללים מטה חזרה לשגרת החיים הקומיים (על דרך איקרוס שכנפיו נמסות מחוס השמש וטובע בים [דדלוס – גיבור קומי שחי חיים מכוערים, איקרוס – גיבור טרגי שמת מוות יפה]).

תיקון הטרגדיה והקומדיה זה תיקון הקתרטסיס, הפיכת הדחילו ורחימו לכנפיים ממריאות, כדלקמן:

שורש הדחילו-היראה בספירת הבינה שכנגד ה' עלאה, שפנימיותה שמחה (בסוד "פחד יצחק"). הבינה ממתיקה הדינים בשורשם: פחדו הילדותי של הגיבור הקומי מהאישיות הטרגית וגורלה הופך לצחוק חיובי עליה-עמה מנקודת מבט גבוהה משלה, הרואה כי אחריתה טובה ("מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעלתך").

שורש הרחימו-אהבה בספירת החכמה שכנגד י', שפנימיותה ביטול: ההזדהות הילדותית עם הגיבור הטרגי החולם להיות 'גדול מהחיים' ומלא "כחי ועצם ידי" מועלית-מועדנת לחווית הביטול באלקות חוננת החיים כולם שבעולם האצילות הזוכרת "כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל". ייחוד הביטול והשמחה מתקן את השניות הקוטבית של הקומי והטרגי.

שורש הכל בסוד "חותם המתהפך" באלוקות עצמה: שורש הטרגדיה הוא ב"בתי גואי" (חגיגה ה ב), חדריו הפנימיים של ה' עליהם נאמר "במסתרים תבכה נפשי" (בניגוד ל"בתי בראי", כנגד י-ה החיצוניים-יחסית, עליהם נאמר "עז וחדוה במקומו" [עז כנגד י, עז-פנים למעליותא, וחדוה כנגד ה עלאה]). ה' בוכה על חורבן הבית, חויה הנובעת מרצון וכיסופים לשלמות. חויה זו אמורה להישמר גם כאשר יש בימ"ק (כדרשת הבעש"ט על "צמאה לך נפשי כמה לך בשרי בארץ ציה ועיף בלי מים: כן בקדש חזיתך..."), עם אותם צמאון וכמיהה) ונובעת מהפער הנצחי בין הסופי לאינסוף. כל הטרגדיות נמשכות מהבכי על פער זה.

שורש הקומדיה מתגלה כגבוה משורש הטרגדיה, נטוע בשעשועים העצמיים של הקב"ה בחדרי-חדריו שפנימה עוד יותר מחדרי הבכי. מכאן משתלשלת החויה הקומית ברבדים הנמוכים יותר. הבכי הנ"ל הינו בדרך – החותרת אך לעולם אינה מגיעה אל – השעשועים העצמיים של הקב"ה בינו לבין עצמו. לכן הכל בסוף קומדיה אלוקית, אך ניתן להרגיש זאת רק בדרך ארוכה וקצרה, כאשר מכירים במעלת הטרגדיה על הקומדיה במישורים האחרים.